

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Första Kammaren. N:o 58.

Onsdagen den 20 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 132, i anledning af dels Kungl. Maj:ts propositioner angående lönerreglering för lärarpersonalen vid småskolor m. m. samt angående visst villkor beträffande löne- och pensionsregleringen för lärarpersonalen vid småskolor m. m., dels ock en med föranledande af förstnämnda proposition väckt motion; och

n:o 133, i anledning af Kungl Maj:ts i statsverkspropositionen under andra hufvudtitelns stat upptagna förslag om anslag för inrättande af ett jordregister.

Justerades sex protokollsutdrag för förmiddagssammanträdet.

Upplästes följande två till kammaren inkomna skrivelser:

Till Riksdagens Första Kammare.

Då jag inser, att jag icke skulle kunna deltaga i statsrevisionen under instundande höst, får jag härmed vördsamt afsäga mig den mig tilldelade statsrevisorssuppleantplatsen.

Stockholm den 20 maj 1908.

A. E. Håkanson.

Till Riksdagens Första Kammare.

Förhindrad att under innevarande höst deltaga uti statsrevisionen, får jag härmed vördsamt afsäga mig uppdraget såsom suppleant i statsrevisionen.

Stockholm den 20 maj 1908.

Carl von Baumgarten.

De ifrågavarande afsägelserna godkändes.

Vid ånyo skedd föredragning af lagutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 25 april 1907 om inskränkning i rätten att erhålla laga skifte är stadgadt, och

n:o 71, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande ändring i 7 § af lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 16 och 19 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 72, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer, lag om ändrad lydelse af 1 § i kungl. förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 och lag om ändrad lydelse af 2 och 28 §§ i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902 samt inom Riksdagen i ämnet väckta motioner, dels och Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 3 och 4 §§ i lagen angående folkskoleväsendet i Stockholm den 15 maj 1903 och en i anledning af densamma inom Riksdagen afgifven motion.

Uti en den 3 april 1908 dagtecknad proposition, n:o 181, hvilken af båda kamrarna blifvit till lagutskottet hänvisad, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till, utom annat,

1:o) lag angående folkskoleväsendet i vissa städer; och

2:o) lag om ändrad lydelse af 1 § i kungl. förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Vid föredragning af utlåtandet begärdes ordet af

Herr Trygger, som yttrade: Jag ber att få föreslå, att betänkandet föredrages punktvis i dess särskilda moment, att vid första punkten afgörandet gäller de särskilda momenten i deras helhet, såvida icke yrkande göres om bifall till den kungl. propositionen, i hvilket fall endast första paragrafen af förslaget afgöres, samt att vidare paragraferna icke må uppläsas, såvida icke yrkande därom framställes.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

Mom. a).

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.*

Utskottet hade i nu föredragna moment på anförda skäl hemställt, att det i propositionen n:o 181 framlagda förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr statsrådet Hammarskjöld: Det brukar ju i allmänhet vara så, att, när man läser ett utskottsbetänkande, man af utskottets motivering kan sluta sig till den af utskottet föreslagna klämman; man vill väl gärna, att de två skola stå i ett visst inbördes förhållande. Men den, som läser detta utskottsbetänkande, och tror, att han af motiveringen skulle kunna leda sig till klämman, han blir lurad. Utskottet har en alldeles förträfflig motivering; det talar om det stora behovet af att någonting göres för att ändra de missförhållanden, som råda i vissa städer, därigenom att en alldeles oberäknelig kyrkostämman har uteslutande rätt att besluta i fråga om folkskolorna. Det bemöter de invändningar, som i alla handa motioner liksom i den af herr Clason afgifna motionen framställt mot att bereda möjlighet för att i vissa städer framtaga kyrkostämman ifrågavarande rätt att lägga den till stadsfullmäktige. Det säger, att visserligen kan det finnas vissa olägenheter, men det har icke visat sig i Stockholm eller Göteborg, att de äro af någon särskild betydelse, och utskottet har likaledes på ett i mitt tycke mycket godt sätt afböjt den af herr Clason afgifna motionen. Utskottet säger också, att det gillar förslagets hufvudprincip. Efter detta tänker man sig, att utskottet skulle komma att tillstyrka äfven det förslag, som hvilar på denna hufvudprincip. Men det har icke utskottet gjort, utan då viker det undan och säger, att det fattas någonting. Det fattas det, att det icke skulle finnas skolråd kvar i de städer, som skulle få en sådan här folkskolestyrelse, sorterande under stadsfullmäktige, och sedan söker

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

utskottet bevisa hvad ett sådant där skolråd skulle få att göra, ehuru jag får säga, att jag finner antydningarna om skolrådets verksamhet ganska vaga. Nu kan jag icke undertrycka den tanken, att nog kunde väl utskottet, om det nu funnit att detta var en brist, som borde fyllas, själf hafva vidtagit denna ändring i den kungl. propositionen. Visserligen har icke lagutskottet motionsrätt, men det är ju en känd sak, som praktiseras ständigt och jämt, att när ett utskott, som icke har motionsrätt, vill, att ändring göres i något förslag, som det har till behandling, talar det vid en af sina ledamöter att väcka motion; så är den saken hjälpt, och sedan har utskottet tillfälle att fritt behandla förslaget. Om nu ifrågavarande punkt, denna önskan från utskottets sida att få ett skolråd äfven i sådana städer som de ifrågavarande — om denna sak vore af någon särskildt central betydelse, då skulle jag kunnat förstå, hvarför utskottet afstyrkt den kungl. propositionen, men det är väl allt svårt att påstå, att ett sådant skolråd i en sådan stad kan hafva någon särskildt central betydelse. Ty hvad skulle egentligen ett sådant skolråd göra? Ja, då hänvisar man till Stockholm, där det finnes skolråd i alla församlingar, på samma gång det finnes en öfverstyrelse för folkskoleväsendet. Men här är den mycket stora skillnaden, att Stockholm är en stad med många församlingar, och klart är, att en öfverstyrelse där behöfver några slags underafdelningar under sig, som kunna förmedla sambandet med de särskilda församlingarnes folkskoleväsende. Och så tillkommer en ytterst viktig omständighet, att här i Stockholm skolråden utse halfva antalet af öfverstyrelsens ledamöter, hvilket icke alls är fallet enligt Kungl. Maj:ts förslag. Hvarför Kungl. Maj:t här icke upptagit en sådan bestämmelse, som att skolråden skulle deltaga i utseende af öfverstyrelsen, är ju alldeles påtagligt, då man tänker på att i flertalet städer i Sverige, där denna lag skulle vara tillämplig, är det så, att där blott finnes en församling. Då är det ingen rimlighet, att först kyrkostämman väljer skolråd och så detta enda skolråd skulle välja hälften af öfverstyrelsen. Det vore icke sundt förnuft däruti. För att visa hvad skolråden i Stockholm ha att göra vill jag nämna, att jag försökt få in uppgifter därom, ehuru jag blott fått sådana från en församling. Hvad där förekommit i skolrådet är: uppsättning af förslag till lediga lärartjänster, afgifvande af tjänstgöringsbetyg för lärare, afgifvande af yttranden öfver lärares ansökningar att få kvarstå i tjänsten öfver pensionsåldern, afgifvande af yttranden om användandet af skollokaler till föreningssammanträden och särskilda kurser, skolköksfrågor, bespising af skolbarn utom skolköket, utdelning af stipendier och premier ur de under skolrådets vård stående fonderna, förrättande af val af representanter i öfverstyrelsen, i församlingsbibliotekets styrelse, i Stockholms borgarskolas styrelse och möjligen andra styrelser, uppgörande af utgifts- och inkomststat för skolkassan samt

ansläende af medel till skollofskolonier och skolresor. Detta var en församling, Oscars församling, den enda jag i hast kunnat få fatt i. Det är åtskilligt arbete af betydelse såsom redan påpekats, och det har särskild betydelse här, där det finnes många församlingar, men hvad i all rimlighets nann har det för betydelse i städer med blott *en* församling?

Om vi nu tänka på huru denna lag tillkommit, ber jag få påpeka, att den icke alls är ett okynnespåhitt af Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t icke gått i ovist nit och tyckt, att han och äfven Riksdagen hade för litet att göra, utan den har tillkommit på begäran af icke mindre än åtta städer i landet. Dessa städer äro: Norrköping, Linköping, Jönköping, Halmstad, Malmö, Lund, Gäfle och Örebro, och från de flesta af dessa hafva insändts förslag till lag. Nu har Kungl. Maj:t tyckt, att det är väl nu icke riktigt praktiskt och klokt, att Riksdagen sitter och beslutar en särskild sådan här lag för hvardera af samma städer: en för Norrköping, en för Linköping, en för Jönköping, en för Halmstad, en för Malmö, en för Lund, en för Gäfle och en för Örebro. Då var det väl bättre att uppställa en norm, som passade för alla dessa städer, och att Kungl. Maj:t vid uppgörande af förslaget toge hänsyn till de förslag, som framkommit från de olika städerna. Om nu Riksdagen afslår Kungl. Maj:ts proposition, hvad skall sedan blifva följden? Skall då Kungl. Maj:t sätta sig och göra upp särskilda förslag för dessa olika städer och så komma till nästa Riksdag med åtta olika lagförslag för de åtta städerna? Jag tror, att Kungl. Maj:t då med rätta skulle förtjäna förebråelsen, att detta var mycket opraktiskt. Är det icke då bättre att taga en lag, som är vid nog att inrymma behofven för alla städer i landet, som vilja begagna sig af samma lag. Nu är det här icke ringaste fråga om något tvång eller om att alla städer af en viss storlek ovillkorligen skola rätta sitt folkskoleväsende efter denna lag; så är det icke, utan det beror på hvarje särskild stad, om den vill hafva denna lag. Tycker den, att det är bra som det är, så mycket gärna! Ingen människa pålägger den något tvång, men vill den inrätta sig på ett mera praktiskt sätt, ja, då har den här en lag att tillämpa.

Jag kan icke undertrycka den tanken, att jag tror, att om man skulle följa utskottets mening att här i lagen äfven intaga en bestämmelse om att skolråd skall finnas i alla dessa städer, äfven där det blott finnes en församling, blir resultatet så litet, att det nog kan sättas = 0. Hvad hade man vunnit? Man hade fått två slags skolråd, ett öfver- och ett underskolråd, som kanske bekämpade och paralyserade hvarandra; någon reell vinst hade man således icke vunnit. Vill man nu ändtligen hafva någon institution, som står mellan skolstyrelsen och kyrkostämman eller församlingen, finnes enligt denna lag ingenting, som hindrar skolstyrelsen

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

att inom sig utse en nämnd, en delegation, som får vissa uppdrag och som väl kan åtaga sig de uppdrag, som, enligt hvad jag nyss uppläste, åligga skolråden i Stockholms församlingar, hvarest en sådan nämnd verkligen kan finnas vara af behofvet påkallad.

Det vore ohöfligt af mig att sätta i fråga, att det skäl, som anföres i utskottets betänkande, icke är det egentliga skälet till afslag; det vore ohöfligt att säga något sådant, men herrarne få ursäkt mig att jag har mycket svårt att förstå, att det icke ligger något annat bakom. Kanske man velat afslag à tout prix, och då man icke kunnat hitta på något annat, har man tagit detta, och då synes det mig, att det var ett bra magert skäl utskottet hittade på.

Det finnes en brist i denna lag och denna brist har jag varit medveten om hela tiden. Det är den bristen, att icke stadsfullmäktige skola utse hela skolstyrelsen, ty mina herrar, det lider intet tvifvel, att icke det vore mest konserverande, mest lugnande, om fullmäktige hade denna rätt, att utse alla ledamöter i skolstyrelsen; detta vore bättre, än om halfva antalet skall utses på kyrkostämman, som ena gången är besökt af tre à fyra personer, andra gången af tre- à fyrahundra, då man kanske trummat ihop en massa människor, som icke alls ha känsla af ansvar för den sak det gäller. Det är ju en på grund af gammal erfarenhet känd sak, att en styrelse, som väljes medelbart, blir mera konservativ än en som väljes omedelbart. Är Första Kammaren rädd för att genom denna lag skulle tillkomma ett alltför radikalt element, då bör Första Kammaren afslå förslaget på den grund, att kyrkostämman skulle äga rätt att välja halfva antalet ledamöter uti ifrågasvarande styrelse, och säga, att den hellre vill, att stadsfullmäktige välja allesamman. Hvarför jag framlagt föreliggande förslag, trots medvetandet om nu nämnda brist, är dels hänsyn till det mycket omtalade föräldrainsresset, på hvilket jag dock icke tror så särdeles mycket, och dels af opportunitetsskäl. Jag inser mycket väl, att det på många håll skulle stöta emot att beröfva kyrkostämman allt inflytande på valet till skolstyrelse. Nu är det ju så, att det är i det närmaste samma personer, som välja stadsfullmäktige och som äfven skulle välja halfva antalet ledamöter i skolstyrelsen; man kan egentligen icke säga, att det är olika valmän; i allt väsentligt äro de desamma. Men språkets makt öfver tanken är mycket stor, och blott man sätter ordet »kyrko-» framför ett ord, tror man genast, att det är något kyrkligt och godt, ehuru erfarenheten visar, att man rätt ofta tager miste. Man får allt vara med om kyrkostämmor, som äro allt annat än kyrkliga. Jag behöfver icke erinra kammaren om de verkliga olägenheter, som förekommit på åtskilliga håll, särskildt i Malmö — och jag tror äfven i Norrköping —, där kyrkostämmor hållits, som varat hela natten, därför att på grund af den stora mängden af deltagande val och omröst-

ningar icke kunnat ske under rimlig tid. Detta har gjort, att man funnit olägenheterna vara så stora, att man önskat komma ifrån dem.

Ganska egendomligt är att se de olika uppfattningar, som gjort sig gällande om det här förslaget. Från herr Clason och hans medmotionärer har uttalats stark fruktan för, att detta skulle blifva början till folkskolans sekularisering, såsom det heter, dess skiljande från kyrkan, hvarvid han stöder sig på uttalanden från dels korporationer och dels enskilda personer. Från andra sidan, från det socialistiska lägret kommer eu alldeles motsatt uppfattning. Jag skall bedja att få läsa upp några ord ur en tidning, som icke kan beskyllas för att höra till de konservativa. Det är tidningen »Ny Tid» i Göteborg. »Ingen kan jäfva», säger den, »att det just var fasan för småfolkets och arbetarnes ökade inflytande på kyrkostämman, som i en hast uppväckte dessa storborgare och framkallade det utomordentliga nit för folkskolans bästa, som sedan tagit sig uttryck i ett stort antal framställningar till regeringen. I Malmö, Eskilstuna m. fl. städer hafva arbetarne flera gånger segrat å kyrkostämmor. Då inte den hundragrådiga räckte för att utestänga målsmännen, så kom man i hast öfverens om, att kyrkostämmorna voro högst olämpliga, och att det var en orimlighet, att en stad skulle äga två anslagsbeviljande myndigheter: stadsfullmäktige och kyrkostämma. Därför borde folkskolan flyttas öfver till stadsfullmäktige.» Så låter det från det socialistiska lägret; och så låter det från den motsatta sidan, representerad af herr Clasons motion, att det vore så förskräckligt farligt att öfverflytta ifrågavarande beslutanderätt till stadsfullmäktige, ty då skulle folkskolan sekulariseras! Det är ganska egendomligt, att Kungl. Maj:ts förslag nu anfaller från två diametralt motsatta håll. Jag undrar, om man icke däraf skulle kunna sluta, att Kungl. Maj:ts förslag är ganska godt funnet, att det utgör en lycklig medelväg. Min öfvertygelse är, att om Första Kammaren afslår Kungl. Maj:ts proposition, så gör Första Kammaren folkskolan i dessa städer en björntjänst.

Jag har icke rätt att här framställa något yrkande på bifall, kanske det icke heller kommer från något håll, där man har rätt att göra det, men jag måste uttala min lifliga önskan, att kammaren icke måtte afslå förslaget.

Herr Trygger: Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har uttalat en förhoppning, att lagutskottets motivering och slut måtte stå i öfverensstämmelse med hvarandra, och han har trott sig finna, att detta icke skulle vara fallet i föreliggande betänkande. Jag vill då fästa hans uppmärksamhet på en sak, och det är, att när man fäller ett sådant omdöme, kan det mycket väl hända, att detta beror på att den, som finner motivering och

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)

slut icke hänga ihop, icke fattat sammanhanget, och det är väl mycket att utan verkliga skäl tillvita utskottet ett sådant fel, som herr statsrådet tillåtit sig göra.

Vidare har herr statsrådet anmärkt, att, när de utskottets ledamöter, som instämt i motiveringen, i princip ansett sig kunna gå med på det kungl. förslaget, utskottet bort omarbета förslaget, så att de synpunkter, hvilka icke funnes beaktade i det kungl. förslaget, kunde komma till sin rätt. Men samtidigt har herr statsrådet erkänt, att utskottet icke har motionsrätt. Således är det i själfva verket icke en anmaning till utskottet utan till utskottets ledamöter, som han gjort. Men jag förmodar, att en riksdagsman här i landet har rättighet att begagna sin motionsrätt eller låta bli att göra det utan att behöfva därför vara utsatt för anmärkning från statsrådsbänken.

Vidare utlät sig herr statsrådet, att det skulle vara ohöfligt att uttala, att de skäl, som af utskottet anförts för afslag, icke vore utskottets verkliga skäl. Men trots detta gör han ögonblicket därefter ett sådant uttalande. Det är verkligen en logik, som är märkvärdig. Använder man den på utskottsbetänkanden, begriper jag mycket väl, att man får motivering och slut i strid med hvarandra. Men hvad värre är, i samband härmed säger herr statsrådet, att han själf icke i den kungl. propositionen föreslagit hvad han ansåg vara det rätta — att öfverstyrelsen skulle tillsättas helt och hållet af stadsfullmäktige — utan han har föreslagit något annat af opportunitetsskäl. Mina herrar, ni få ursäkt mig, men det är svårt att finna sig till rätta i en labyrint af så egendomliga påståenden.

Men till saken, hurudan var ställningen i utskottet? Ställningen i utskottet var sådan, att från Andra Kammarens sida ville åtskilliga tillstyrka det kungl. förslaget. Härifrån funnos de, som ville tillstyrka det med vissa förändringar, och många ledamöter omfattade den tanke, som fått sitt uttryck i herr Clasons motion. Är det rimligt, att under sådan situation utskottet skulle komma fram med ett omarbetadt förslag? Är det då icke riktigare, att utskottet afstyrker och gör sin motivering såvidt möjligt i öfverensstämmelse med de flesta ledamöternas mening? Så har också skett. Det blir snart en omöjlighet att vara ledamot af ett utskott, i fall man tillåter talare på regeringsbänken att rikta dylika förebräelser som här skett mot ett utskott.

Hvad nu själfva det materiella beträffar, har utskottet påpekat, att utskottet ville, att styrelsen för folkskolan skulle hafva kontakt med hemmen och föräldraintresset, och att därför borde finnas skolråd med åtskilliga befogenheter, såsom fallet är i Stockholm. Jag behöfver icke utveckla den saken. Den kommer att för herrarna långt bättre utvecklas af annan person, en ledamot af utskottet, som har stor erfarenhet på detta område.

Jag kommer slutligen till hvad herr statsrådet sade, att om icke kammaren tager det kungl. förslaget, skulle Kungl. Maj:t behöfva komma fram med åtta olika förslag för olika städer vid en kommande riksdag, därest Kungl. Maj:t icke rent af skulle afstå från hvarje lösning af denna fråga. Ja, det påståendet dömer sig själf genom sin egen öfverdrift. Har Kungl. Maj:t så godt om tid, att Kungl. Maj:t kan komma fram med åtta olika förslag, förmodar jag, att lagutskottet har tillräckliga krafter att arbeta ihop dem till ett.

Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets utlåtande.

Herr af Ekenstam: För min del var det icke så svårt som för den siste ärade talaren att förstå hvad som uttrycktes från statsrådsbänken, nämligen, att motiveringen i utskottets utlåtande tyder på en helt annan hemställan än den, som sedermera kommer. Sådan var min åsikt, redan då detta utlåtande föredrogs i utskottet, och då jag icke kunde vinna majoritet för min mening, har det endast återstått för mig att reservera mig i denna del. Huru det egentligen kom sig, att utskottets motivering fått den formulering, den nu har, det berodde ju visserligen, såsom den siste ärade talaren sade, därpå, att meningarna voro delade. Men jag tror, att anledningen finnes äfven på annat håll. Man skulle kunna säga, att i grund och botten fanns det en hel del af utskottsledamöterna, som från början visade sympati för att gå fram på den väg, som Kungl. Maj:t anvisade. Det var en naturlig benägenhet därför. Men då vi sedermera började undersöka, hvilka medel vi hade att tillgå för att komma till det mål, som var oss föresatt, var det visserligen så, att dessa medel voro så litet tilldragande, att vi måste sluta med att säga: hellre än att taga dessa medel för att nå målet afstå vi från målet.

Det är i detta sammanhang också skäl att beröra, huru det kunde vara möjligt, att från åtskilliga korporationer och stämmor yttranden med tillstyrkande till det förslag som framkommit, hafva funnits för Kungl. Maj:t att tillgå. Då jag själf såväl har suttit i stadsfullmäktige som varit röstberättigad på kyrkostämman, där denna hemställan förekommit, så vet jag, att ärendet där ganska hastigt föredrogs, och då man egentligen hade ganska liten tid för öfrigt att sätta sig in i frågan, som var åtföljd af rätt dryga bilagor, kunde egentligen icke det utlåtande som afgafs blifva något annat än så att säga en ytlig skumning af de åsikter, som rörde sig hos en och annan. Jag tror därför, att det förvisso icke finnes stor anledning att lägga afsevärd vikt på hvad från dessa stämmor och korporationer framkommit.

Nu är det så, att skulle vi antaga utskottets utlåtande helt och hållet utan att reagera mot de motiv, som här finnas framlagda, hafva vi egentligen, såsom redan är uttaladt, gifvit Kungl.

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

Maj:t på hand, att nästa gång han kommer och har justerat ärendet i vissa delar, äro vi färdiga att taga det. Det är den saken jag åtminstone ber att få reservera mig emot. Jag ber att till den stunden få behålla min handlingsfrihet.

Hvad som gjort, att denna fråga har funnit vissa förespråkare i landet och hvarför man sett den såsom ganska tilldragande, har naturligtvis i främsta hand varit den dualism i ekonomiskt afseende, som existerar inom dessa ifrågavarande städer, då det gäller de världsliga och de kyrkliga ekonomiska ärendena. Man har icke kunnat undgå att finna, att på åtskilliga kyrkostämmor, där mycket stora ekonomiska frågor förekommit, majoriteten har varit snart sagdt ytterst tillfällig, och tillslutningen bland de närvarande röstberättigade ytterst obetydlig. Det är denna osäkerhet, som följaktligen under sådana förhållanden existerar angående huru ett ärende kan utfalla på sådana stämmor, som gjort, att man känt en naturlig benägenhet att gå med på den lösning, som här är framställd. Men skulle man då gå med på denna, vill jag efter min uppfattning påstå, att man kommer icke ifrån de svårigheter, som föreligga, mer än ungefär till hälften; och beträffande alla dessa ärenden, som stå kvar under kyrkostämmas öfverhöghet, såsom angående kyrka, präster och prästgård, kommer alltjämt samma osäkerhet att vara till finnandes. Skulle man öfverföra de ekonomiska skolärendena till stadsfullmäktige och låta de rent kyrkliga ekonomiska ärendena vara kvar under kyrkostämmans öfverhöghet, lider intet tvifvel, att det ganska snart skulle blifva ett anlopp mot att dessa rent kyrkliga ärenden skulle kvarstå under kyrkostämman. Hvad skulle då blifva följden af detta anlopp? Utan tvifvel skulle genom öfverflyttande af dessa ärenden till stadsfullmäktige kyrkostämmans prestige i afsevärd grad minskas. Sålunda skulle kyrkostämman afgjort få mindre motståndskraft mot anloppen. En lösning af det uppkastade spørsmålet blefve då antingen så, att de rent kyrkligt ekonomiska ärendena öfverfördes till någonting, som skulle kunna kallas kyrkofullmäktige, eller också så, att de skulle läggas äfven de under stadsfullmäktige. Skulle det gå den förra vägen, d. v. s. till kyrkofullmäktige, är det åtminstone min åsikt, att det skulle vara bra oriktigt att på förhand lösa den nu ifrågakomna delen af de ecklesiastika ärendena utan att taga hänsyn till, huruvida det icke vore ojämförligt mycket lämpligare och riktigare, att äfven dessa skolärenden skulle gå till sådana fullmäktige. Skulle återigen dessa kyrkligt ekonomiska ärenden öfvergå till stadsfullmäktige, så vore det följaktligen fastslaget, att kyrkliga ärenden skulle lyda under världslig myndighet; och låt nu vara, att dessa världsliga myndigheter utses af samma valmän i hufvudsak som de, som skulle utse kyrkofullmäktige, så tror jag dock, att det är icke alldeles oväsentligt, för hvilket hufvudsakligt ändamål de blifvit utsedda. För min del känner jag afgjort ett behof att rea-

gera mot den tanken, att kyrkligt ekonomiska angelägenheter skulle förläggas under stadsfullmäktige.

Men äfven andra olägenheter kunna förvisso följa däraf, att man går fram till det mål Kungl. Maj:t har satt ut för oss. Man har talat om faran af att skilja de ekonomiska och de pedagogiska skolfrågorna från hvarandra. Kanske är icke den faran så stor, som man gjort den. Men så mycket skall man utan fara att misstaga sig kunna säga, att på en hel del ställen, där dessa ärenden nu ligga tillsammans, har man funnit sig synnerligen väl af att de just hafva gemensamt forum.

Dessutom förekommer en annan sak, som man icke bör förbise, Det är väl icke alldeles utan anledning man sagt, att den fråga, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag, har framkommit såsom ett resultat af de sträfvanden, som från många håll hafva utgått, att allt mer och mer lägga skolans och kyrkans angelägenheter under den världsliga makten. Det lider intet tvifvel, att ett bifall till den kungl. propositionen skulle i många afseenden betraktas såsom en seger just för de sträfvanden, som afse att frigöra skolan icke så mycket från hvad som kallas kyrka utan snarare från hvad som kallas kristendom. Jag måste för min del, då den tanken säges ligga under och med fog kan sägas ligga under, på det kraftigaste reagera mot hvad som syftar åt det hållet.

Allt detta, som jag nu haft äran anföra, har utgjort mina motiv för att icke gå med på Kungl. Maj:ts proposition. Men de hafva icke fått uttryck i detta utlåtande, och därför är det, som jag har ansett nödvändigt att däremot reservera mig, och jag ber att såsom kortfattad motivering till utskottets hemställan få anföra följande motivering, till hvilken jag ber att få yrka bifall.

»Då jämväl efter ett bifall till Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande proposition åtskilliga svårigheter, som vidlåda ett bibehållande hos kyrkostämman af beslutanderätt i vissa ekonomiska frågor, skulle kvarstå;

då däremot det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget innebär konsekvenser i afseende på skola och kyrka, som synas ej blott olämpliga utan rent af skadliga och

då herr Clasons m. fl. motion ej vunnit utskottets bifall, får utskottet hemställa,
att» etc.

Häri instämde herr *Herdin*.

Herr Heüman: Det var ett allvarligt ord den siste ärade talaren uttalade i denna fråga, och han har nog gifvit åt saken dess rätta innebörd, såsom den allmänna stämningen och meningen bland de verkliga kristligt och kyrkligt intresserade i landet ligger.

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)

Orsaken hvarför de, som från Stockholm haft äran deltaga i lagutskottets behandling af denna fråga, icke hafva vågat att sätta frågan så på sin spets att med denna motivering gå med på afslag, beror därpå, att här i Stockholm har denna fråga fått sin utveckling på historisk och organisk väg, så att det icke skett det brott mellan kyrkan och skolan, som ligger underst i Kungl. Maj:ts proposition, i fall den skulle oförändrad antagas.

Utskottet har gått ut från den synpunkten, att det icke behöfver i detta Kungl. Maj:ts förslag läggas en sådan konsekvens, som den siste ärade talaren här har uttalat. Men om Kungl. Maj:ts förslag skulle antagas såsom det nu föreligger utan den utveckling på organisk och historisk väg, som man följt vid ett liknande förhållande här i hufvudstaden, skulle det obestriddligen föra till de konsekvenser, som den siste talaren uttalat. Här i Stockholm har man gått till väga så, att man respekterat den kyrkliga myndigheten, man har respekterat församlingens intresse i en sådan viktig sak som uppfostran af barnen och man har respekterat föräldrarnas intressen i denna sak just därigenom att man behållit för kyrkostämman en så viktig funktion som att få utse församlingens och föräldrarnas representanter inom skolrådet. Man hade kunnat vänta, att, när vår ecklesiastikminister framlade ett sådant förslag, han också med pietet försökt följa den historiska utvecklingen, som med fördel praktiserats vid ett sådant förslags genomförande i Stockholm. I snart 50 år ha vi här haft en särskild öfverstyrelse, ehuru den först på de sista 5 åren fått den ekonomiska förvaltningen uti sina händer genom stadsfullmäktige. Men denna öfverstyrelse har alltid stått i den allra lifligaste samverkan med kyrkostämman i de resp. församlingarna på sådant sätt, att den bibehållit sambande med de resp. församlingarnas skolstyrelser. När så för fem år sedan öfverstyrelsen också fick öfvertaga lokalförsamlingarnas ekonomi och svara därför, bibehölls dock fortfarande det mångåriga samband, som ägt rum mellan öfverstyrelsen och lokalförsamlingarna med afseende å skolråden.

Nu har herr statsrådet klagat öfver att det skulle vara en otydlighet i lagutskottets betänkande därutinnan, att lagutskottet icke tydligen uttalat, hvaruti skolstyrelsens funktioner skulle bestå bredvid en sådan öfverstyrelse. Men man har dock i utskottet hänvisat till förhållandena i Stockholm, och herr statsrådet hade icke behöft vända sig till någon särskild Stockholmsförsamling för att få reda på en skolstyrelses funktioner, utan blott behöft gå till författningen såsom den är af Kungl. Maj:t fastställd. I den allmänna skolstadgan för Stockholm äro föreskrifter meddelade i afseende å förhållandet emellan skolstyrelserna och öfverstyrelsen. Då skulle han hafva funnit, att det är ganska mycket, som är förbehållet åt de särskilda lokalförsamlingarnas skolråd. Först och främst — hvad som jag anser vara det viktigaste, men hvilket

herr statsrådet förbigick — är att skolstyrelsen äger taga initiativ i afseende å skolhusbyggnader. Det är klart, att en öfverstyrelse, som är tillsatt hufvudsakligen för att utföra en öfvervakande verksamhet öfver hufvudstadens skolväsen i allmänhet, icke har den syn för de särskilda lokalförsamlingarnas behof, som de särskilda skolråden hafva. De särskilda skolråden hafva genom föräldrarna, hvilka äro representerade i skolstyrelsen, och genom lärarna, som också där genom öfverlärarna hafva plats med yttranderätt, en jämn öfversikt i afseende å olämpliga förhållanden, som kunna förekomma i en särskild lokalförsamling, därutinnan att t. ex. skollokaler äro för inskränkta, så att barnen få plågas med eftermiddagsläsning, hvilket, efter hvad läkarne intyga, är hälsovådligt, och detta gör att skolstyrelsen under sådana förhållanden ingår till öfverstyrelsen med direkt framställning om att icke blott få ett skolhus i enlighet med behofvet och afpassadt efter antalet barn utan också att få skolan lagd å den eller den platsen, där det anses lämpligast med hänsyn till de förhållanden som betingas af de särskilda lokalförsamlingarna. Och utan att skolstyrelserna i de särskilda församlingarna haft en sådan rätt att taga initiativ, hade säkerligen ännu efter de fem år, som Stockholms stadsfullmäktige haft hand om skolans ekonomi, många skolhus, som nu äro uppförda, säkerligen icke alls existerat. Vi hafva ju sålunda nya skolhus i Katarina, i Maria och Adolf Fredriks församlingar, och ett sådant är påtänkt i Kungsholms församling, allt tack vare de initiativ som tagits, ej utaf öfverstyrelsen utan just af de resp. församlingarnas skolråd. Om man verkligen är intresserad af att folkskolan skall bibehålla den utveckling till barnens och föräldrarnas fromma, som den hittills haft så länge kyrkostämman förestått ekonomien, torde man väl gärna se att Kungl. Maj:ts förslag blifver sådant, att det tager vara på hvad som är godt utaf det vi förut hafva, och just därför är det som lagutskottet velat bibehålla den särskilda skolstyrelsen i lokalförsamlingarna för att hafva någon myndighet, som gifver öfverstyrelsen de bästa vinkar och de bästa initiativ vid anläggandet af skolhusen. Därtill kommer att skolråden i Stockholm hafva till sitt särskilda åliggande att öfvervaka och följa undervisningen. De behöfva också detta, eftersom det tillkommer skolråden och icke öfverstyrelsen i Stockholm att utfärda tjänstgöringsbetyg för de särskilda lärarna. Detta är efter min mening en af de viktigaste funktionerna för skolstyrelsen, denna uppgift att följa skolundervisningen och följa samt blifva *personligen* bekant med de lärare, som skola leda barnens skolgång och uppfostran. Så har äfven skolrådet som en följd af detta att ensamt utfärda tjänstgöringsbetyg samt att, när en lärareplats är ledig och skolrådet efter remiss från öfverstyrelsen fått emottaga samtliga ansökningshandlingarna, med kännedom om personen i fråga, hvilken förut tjänstgjort inom församlingen, upp-

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

rätta förslag till platsens tillsättande, för att öfverstyrelsen sedermera inom detta förslag skall utnämna den lärare eller lärarinna, som är för platsen bäst skickad. Därtill kommer också, att skolrådet är den närmaste myndigheten att öfvervaka barnens skolgång, och det är en mycket viktig sak att detta är lagdt i lokalmyndighetens hand och ej öfverlämnadt utan vidare till den allmänna institution, som representeras af öfverstyrelsen.

Om ecklesiastikministern, innan han framlade detta förslag, verkligen sett efter hvad skolstyrelserna i Stockholm hafva sig ålagdt, då hade han funnit att deras funktioner äro så betydelsefulla, att deras utstrykande utan vidare måste ovillkorligen medföra en bestämmd nedgång uti skolväsendets utveckling.

Nu säger herr statsrådet, att det är ett fel till och med i Kungl. Maj:ts förslag att ej *hela* öfverstyrelsen väljes af stadsfullmäktige utan hälften å kyrkostämman, och jag får säga att jag förstår icke det resonemanget. Jag börjar förstå det nu, då jag erinrar mig den räddhåga, som gång efter annan kommer fram hos vår ecklesiastikminister i afseende å allt som har sammanhang med kyrkan och prästerskapet. Han måtte i sanning hafva en sorglig erfarenhet af detta, eftersom han gifver rum för denna misstänksamhet gång på gång, hvilket naturligtvis för oss måste kännas sorgligt, att vi äro så ansedda af vår förnämsta representant vid Konungens rådsbord. Men om herr statsrådet tänkt på att stadsfullmäktige dock äro valda för helt andra uppgifter än dem, för hvilka kyrkostämman väljer sina skolrådsmedlemmar — nämligen uteslutande för att få personer som äro intresserade för skolan — skulle han icke, tror jag, kunnat bibehålla en sådan uppfattning som att stadsfullmäktige, hos hvilka de finansiella intressena för stadens allmänna angelägenheter nog äro de öfvervägande och hvilken korporation därför kan bestå af både judar och dissenters, böra välja representanter för handhafvande af våra barns kristliga uppfostran och undervisning och att de skola bättre än de personer, som äro särskildt kvalificerade för att enligt kyrkostämmoförordningen vara representanter för skolan, att stadsfullmäktige, säger jag, med deras sammansättning skola bättre förstå att utse dessa representanter än kyrkostämman själf. Men, säger herr statsrådet, kyrkostämman har ibland visat sig vara en korporation, som man icke kan räkna på. Ja väl, men statsrådet har icke mycken erfarenhet från denna synpunkt, hurudan korporation stadsfullmäktige i detta fall komme att blifva. För min del tviflar jag ej på att, när det gäller för en kyrkostämman att välja representanter för föräldrarna, den skall då visa sig sitta inne med bättre uppfattning om hvad som fordras hos skolans representanter än stadsfullmäktige. Jag hoppas att, när herr statsrådet närmare tänkt igenom denna fråga, han skall komma att korrigerade denna sin uppfattning.

Att frågan icke varit genomtänkt visar sig ju däraf, att den

kommit fram alltigenom såsom ett hastverk från regeringen. Myndigheterna, som skulle yttra sig öfver förslaget, hafva klagat öfver att de ej fått tid därtill, och i lagutskottet fick man höra representanter för länsstyrelserna, som klagade öfver att de fått endast fyra dagar på sig att afgifva yttrande uti en så viktig fråga. Det visade sig att kyrkostämmorna från icke mindre än 30 städer, hvilka berörts af frågan, afstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, under det att herr ecklesiastikministern endast kunnat åberopa åtta kyrkostämmor, hvilka begärt att få detta förslag genomfördt.

Nu får man också här lägga märka till, att om kyrkostämmorna — och det lär icke kunna bestridas, säkerligen allra minst af denna kammare — verkligen skött den svenska folkskolan genom sina representanter i skolrådet så, att den gjort framsteg som sakna motstycken i andra länder, är det väl en orättvisa mot kyrkostämman om, på sätt Kungl. Maj:ts förslag innehåller, det skulle bero ensamt på stadsfullmäktige och på deras önsknningar och framställningar att få förändringar genomförda på detta område. Atminstone bör man väl här gå till väga med samma grannlagenhet, som visades i Stockholm, när fråga var om att lägga skolans budget under stadsfullmäktige. Detta skedde ej för någon församling, där icke kyrkostämman själf begärt det. Därför borde Kungl. Maj:t, enligt min uppfattning, icke hafva såsom första punkten i förslaget upptagit, att Kungl. Maj:t har att, efter hemställan *antingen* af stadsfullmäktige *eller* af kyrkostämman, öfverflytta folkskolans uppgift utan vidare på stadsfullmäktige, utan man bör väl därvid gå till väga på samma moderata sätt uti en så viktig och djupt ingripande fråga som det skett i Stockholm, att man först efter hemställan från resp. kyrkostämmor låtit en sådan öfverflyttning få äga rum. Om kyrkostämman ser, att det är med skolans och med de å kyrkostämman utsedda föräldrarnas representanters intressen förenligt, går nog kyrkostämman med på saken under den förutsättning, hvilken i Stockholm, där man pröfvat saken, visat sig vara till välsignelse, att nämligen församlingens kyrkostämman får bibehållas vid sitt lokala inflytande och sitt inflytande med hänsyn till föräldrarnas intressen genom sina särskildt från skolans synpunkt valda skolråd.

Kommer Kungl. Maj:ts förslag tillbaka med den hänsikt till den historiska utvecklingen, som visat sig vara till välsignelse, där saken genomförts, såsom i Stockholm, så är det min öfvertygelse, att förslaget ej kommer att mötas med den allmänna misstro i vårt land, som nu från ett flertal kyrkostämmor kommit till synes samt tagit sig ett särskildt uttryck i herr Clasons motion. Jag tror icke, att herr statsrådet, om han tänker igenom saken, har något som helst skäl att beklaga sig öfver lagutskottets utlåtande, ty det är vänligt stämdt uti principen och ser ej uti denna de faror, som herr Clasons m. fl. motion framhåfver, men man kan

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

hafva rätt att förvänta, att en så viktig och en så djupt ingripande fråga som denna skall föras fram med respekt för den historiska och organiska utvecklingens väg, d. v. s. att, såsom man förfarit i Stockholm, bibehålla de respektive skolstyrelserna såsom mellanlänkar mellan de särskilda församlingarna och öfverstyrelsen.

Nu säger statsrådet, att vi ej behöfva en sådan mellanlänk när det är fråga om städer — och många sådana finnas — med endast en församling. Ja, men lagutskottet tänker sig alltid en sådan här omläggning på folkskolans område såsom något ej för stunden, huru det ser ut i dag i de särskilda lokalförsamlingarna, utan för framtiden, och vi hafva ju dagligen exempel på huru städerna utvecklas och huru därför den ena staden efter den andra ökar sina lokalförsamlingar ifrån en till flera. I Malmö ha de ju ökats på kort tid till icke mindre än 4 och inom Norrköping, där de länge varit 3, är man nu i färd med att lägga till en arbetarförsamling. Nu förstår jag huru detta förslag kommit till. Man har i ecklesiastikdepartementet en byråchef för skolärenden, hvilken hämtat sin erfarenhet på detta område närmast från Norrköping, där han har sett skolstyrelserna för Olai, Hedvigs och Mattei församlingar vara sammanslagna till en. Nu tycker han att, då det gått bra där, bör man på samma sätt söka genomföra det i andra städer. Men förhållandet är, att i Norrköping håller man på att bilda en stor arbetarförsamling, Johannes församling, som ligger utanför staden och som har stort intresse uti att få det bättre ställdt för sina skolbarn än den nu har genom att vara sammanslagen med de andra tre församlingarna. Det är kanske ett af de viktigaste skälen, efter hvad jag har hört vid besök i Norrköping, hvarför de velat bryta sig ut och bilda egen församling. Så får man väl i vår tid, med den starka utveckling städerna tagit, ej förbise att den ena delningen efter den andra kommer att uppstå, utan söka se till att de särskilda lokalförsamlingarna få det väl beställdt för sina resp. skolor, och det målet vinnes sannerligen icke genom att slopa skolstyrelserna och lämna allt åt en öfverstyrelse, utsedd af stadsfullmäktige.

Nu har herr statsrådet velat skrämma kammaren med att peka på socialisterna och han läste upp en artikel ur tidningen »Ny Tid» i Göteborg, hvaraf skulle framgå, att dessa äro särskildt förtjusta uti att få behålla de resp. kyrkostämmorna och därför motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag, men på samma gång vill han skrämma oss med ett konservatismens spöke, hvilket han frammanar i herr Clasons motion. Jag skall närmare sedan gå in på denna motion, men vill endast nu beklaga, att ecklesiastikministern icke tyckes hafva gifvit akt på att den citerade tidningen ingalunda utgör ett mera pålitligt eller allmänt uttryck för den socialistiska uppfattningen i denna fråga. Tvärtom har en utaf socialisterna, som tillhör Riksdagen och själf väckt motion i denna fråga,

nämligen herr Rydén, velat taga steget fullt ut, så att ej kyrkostämman måtte tillsätta ens hälften af medlemmarna i öfverstyrelsen, utan stadsfullmäktige minst öfver halfva antalet. Det är naturligtvis en socialistisk synpunkt, som ej pekar åt samma håll, som det herr statsrådet ville göra gällande genom sitt exempel från den upplästa tidningsartikeln. Bland reservanterna till utskottsbetänkandet finnes en annan socialist, herr Persson i Malmö, som icke är alldeles belåten med utskottets förslag. När dessa tvenne, som haft med saken direkt att göra, gifvit sina åsikter till känna, måtte det väl få tillmätas större betydelse än det, som kan komma fram uti en socialistisk artikel uti Göteborgsbladet »Ny Tid».

I afseende å herr Clasons motion aktar jag den högt, därför att den gifver uttryck för ett intresse, som jag berört, och för det den representerar åsikter, som blifvit på så utmärkt sätt framförda af herr af Ekenstam uti hans anförande nyss. Men jag vill ändå dock varna kammaren för att lyssna till den tanke, som bär upp hans förslag, att man utan vidare skulle öfverlåta kyrkostämmans funktioner till kyrkofullmäktige. Det ligger enligt min mening också i denna tanke något, som man bör vara rädd för, och det är att tränga tillbaka församlingarnas lokalintressen. I Göteborg har man försökt sig på de sista åren med en dylik instution — jag känner något till den — och därifrån varnar man mycket för att införa den i Stockholm. Vi hade särskildt anledning att sätta oss i förbindelse med representanter från Göteborg af den anledning att frågan allvarligt varit å bane i Stockholm, men då sades det från Göteborg, att kyrkofullmäktigeinstitutionen, så utmärkt den än kunde vara i andra hänseenden, dock medfört den stora olägenheten, att den dödat församlingarnas lokalintressen. Vill man t. ex. här i Stockholm ha nya möbler i sakristian eller en obetydlig men nödvändig reparation af kyrkan, så kan man få lokalintresset till hjälp, men i Göteborg kan en dylik hjälp ej påräknas därför att alltsammans skall bero på hvad den stora fullmäktigeinstitutionen beslutar för alla församlingarna i gemen. Det är min fullkomliga öfvertygelse, som jag tror delas af många, att vi icke skulle hafva fått fram de kyrkliga förbättringar, som på senare tider kommit till stånd i hufvudstaden, om vi haft denna institution införd hos oss. Det har varit församlingarnas lokalintressen, som därvid gjort sig gällande, och därför är jag mycket rädd att lägga församlingarnas befogenhet i händerna på en enda gemensam större institution sådan som kyrkofullmäktige.

Nu kan jag väl förstå herr Clasons motiv, han är rädd att utan vidare få kyrkostämman sammansatt af en socialistisk majoritet, men det tror jag ej han behöfver befara. Finnes det verkligt nit och allvar hos våra präster och hos kyrkoråden och dessa arbeta på att få fram en intresserad lokalförsamling, går det nog an att trumma ihop en eller annan kyrkostämma, som gynnar och

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

tillgodoser de lokala behofven, men om man däremot får en fullmäktigeinstitution, befarar jag att med den blir samma förhållande som med stadsfullmäktigeinstitutionen. Om herrarne nämligen gifva akt därpå, har det visat sig, att då stadsfullmäktige skola väljas, sker endast en mycket obetydlig gallring inom denna korporation, och det skall endast vara när någon särskildt försyndat sig som man gallrar ut honom, annars omväljas desamma år efter år. Om man får en kyrkofullmäktigeinstitution, som ej har något verkligt församlingsintresse, men man får behålla lokalförsamlingarnas skolstyrelse, kan man dock få fram kyrkliga beslut till församlingens fromma och bästa.

Det är på dessa i korthet antydda grunder, som jag ber att få yrka bifall till lagutskottets förslag uti förevarande del.

Herr Clason: Då den motion, som i detta ärende väckts af mig tillsammans med 12 andra ledamöter af kammaren, tillkommit på grund af principiella skäl, skall jag be att något få beröra desamma. Men innan jag det gör, anhåller jag att få bemöta ett par yttranden, som fälldes från statsrådsbanken.

Herr statsrådet sade, att det ej vore fråga om något tvång i denna sak. Jag ber dock att få svara, att det är litet underligt om det ej här skulle vara fråga om tvång, då förslaget formulering är så affattad, att den kyrkliga kommunen eller kyrkostämman skulle kunna utan dess eget hörande och mot dess egen protest frångåsa rättigheten att besluta öfver folkskoleärenden.

Herr statsrådet erinrade om de olägenheter, som det nuvarande tillståndet skulle föra med sig, och frågade, hur man skulle komma ifrån dem. Med anledning häraf ber jag att få erinra, att redan år 1895 förelåg ett fullt utarbetadt förslag hur man skulle komma ur dessa olägenheter, ett förslag om inrättande af särskilda fullmäktige, och vid 1896 års riksdag gaf denna kammare sin anslutning till den princip, hvarpå detta förslag var byggt. Om regeringen i tid hade upptagit det förslaget och behandlat det, skulle man för länge sedan kunnat vara ifrån de nu omnämnda olägenheterna. Och när här sagts, att åtskilliga städer ingått till Kungl. Maj:t med begäran att få något i den riktning, som Kungl. Maj:s proposition innehåller, vill jag erinra att åtminstone i en af dessa städer det kungliga förslaget, när det anlände, befanns vara alldeles oacceptabelt och vidare att af dessa städer åtskilliga säkerligen kommit in med sina framställningar just därför att något förslag icke fanns utarbetadt i den af 1895 års kommitté angifna riktningen.

Jag anhåller nu att få något beröra de principiella betänkligheterna. Dessa skulle kunna sammanfattas under fyra synpunkter.

Den första är, att förslaget innebär en principiell brytning med

den ordning, som varit införd i vår kommunalförvaltning sedan år 1862. Då gjordes en uppdelning mellan å ena sidan de kyrkligt-kulturella ärendena och å andra sidan de borgerligt-ekonomiska. Jag tror, att det icke kan förnekas, att vårt folkskoleväsen under den kyrkliga kommunens vård sedan dess har i stort sedt gått högst väsentligt framåt, icke minst i städerna. Men därmed är då också bevis lämnadt för, att den kyrkliga kommunen i städerna icke varit eu så oduglig väktare öfver dessa intressen, som man från åtskilliga håll velat framställa det. Från den synpunkten saknas således alla skäl till förändring.

Den andra principiella anmärkningen gäller, att förslaget innebär ett afsteg från en sund arbetsfördelning på den kommunala självstyrelsens område. Jag tror, att det för en sådan arbetsfördelning är af vikt att söka draga in så många som möjligt i aktiv medverkan i det kommunala arbetet och därigenom låta dem själfva känna ansvar för ärendenas riktiga vård. Skolärendena höra nu till frågor, som intressera ganska många, och där man rätt lätt kan öfverskåda följderna af de beslut, som fattas, och jag tror, att den vana vid offentliga ärendens handläggning, som kan komma till stånd genom skötsel af skolärendena på sätt hittills skett, kan visa sig nyttig på åtskilliga andra områden. Just i våra dagar, då man inbjuder till så allmänt deltagande som möjligt inom olika grenar af den kommunala självstyrelsen, tror jag, att det kan vara särskildt skäl att söka begagna sig af det tillfälle, som här erbjuder sig att låta medborgare fostras till aktiv medborgerlig verksamhet. Det kulturella område, som det här gäller, är enligt min mening också tillräckligt stort för att motivera en särskild handläggning af dithörande ärenden. Jag vill ock påpeka, att just under senare år genom ny lagstiftning den ena nya frågan efter den andra lagts dit: barnuppfostran, församlingsbibliotek o. s. v., och man har helt visst äfven framdeles att påräkna ytterligare utveckling på det området.

Förslaget skulle för det tredje tilltrassla och försvåra för den kyrkliga kommunen att verka i enlighet med sin uppgift. Författningenslignigt ligger under den kyrkliga kommunen religionens och sedernas vård, ungdomens sedliga uppfostran o. d., och det är ju alldeles naturligt, att hvarje kyrklig sammanslutning måste hafva rätt att utöfva verksamhet i det hänseendet; man kan icke gärna taga det ifrån den. Men skulle man nu taga en del af dessa ärenden från den, såsom t. ex. skolans uppfostrande verksamhet, det officiella ingripandet mot försummade barn, m. m., och lägga dem under stadsfullmäktige, skapade man en dualism, som vore olämplig och skadlig, för så vidt man ej skulle vilja realisera skilsmässan ända därhän, att man alldeles beröfvade den kyrkliga kommunen all rätt att verka på det ifrågavarande området, och så långt vill man väl dock icke gå.

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)

Slutligen och för det fjärde innebär förslaget ett steg i riktning mot skolärendenas skiljande från kyrkan. Man har ju hittills i vårt land ansett, att ungdomens uppfostran bör ske i näraste anslutning till de af kyrkan representerade religiösa och sedliga intressena. Denna princip skulle nu här rubbas, och man skulle börja att undandraga skolärendena det kristliga inflytandet. Det är nu åtskilliga, som anse, att man icke bör gå den vägen, och den åsikten har ju vid detta ärendes handläggning uttalats icke blott af flertalet domkapitel, utan trots den ytterligt brådskande handläggning, som ärendet fick å kyrkostämmorna. af kyrkostämmor i skilda delar af landet. Huru man nu än vill se den saken, för mig står det tydligt, att, om man vill bryta det sambandet, det är en alltför djupgående, principiell fråga för att tagas upp till lösning, utan att densamma förut på ett fullt klart och tydligt sätt iramlagts för hela folket och för församlingarna till deras bedömande.

Lagutskottet har nu afstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Däremot kan jag naturligtvis icke hafva något att invända, men lagutskottet har i sin motivering satt in, att lagutskottet godkänner förslagets hufvudprinciper, och mot det måste vi motionärer göra vår erinran. Och jag tror, att man icke på blott dessa nu anförda skäl kan hafva rätt att göra denna erinran, utan att man kan därför åberopa äfven åtskilligt annat, som framkommit, sedan motionen framlades. Herr statsrådet ville i detta fall vädja till tidningspressen, och särskildt till den socialistiska pressen i Göteborg. Hvarför gick herr statsrådet ej till den socialistiska pressen i Stockholm, som rekommenderat Kungl. Maj:ts förslag därför, att Kungl. Maj:ts förslag innebär, såsom där säges, ett steg i rätta riktningen, ett steg till »folkskoleärendenas sekularisering». Just inför den princip, som där träder fram, har man å andra sidan på moderat håll börjat att alltmera resa sig till front. Man har särskildt velat framhålla, att bland de nedbrytande rörelser i vår tid, som det gäller att motsätta sig, också räknas sträfvandet att afkristna vårt folk, och i ett nyligen framlagdt program har man därför framhållit vikten för vårt folk af att alltmera bevara principen, att folkskolan skall bibehållas och utvecklas på kristlig och nationell grund.

Till de anförda skälen har jag slutligen ännu ett att lägga i vågskålen, ett, som jag nyss antydde, nämligen att denna kammare, då den vid ett föregående tillfälle haft att pröfva denna fråga, kommit till samma resultat. Det var då det år 1896 förelåg en motion och ett utskottsbetänkande, som, bland annat, förordade folkskoleärendenas öfverflyttning till stadsfullmäktige. Denna kammare ville icke då vara med om någonting sådant, utan kammaren insatte i utskottets motivering en sats, att Riksdagen ansåg det väckta förslaget, att åt stadsfullmäktige måtte kunna öfverlätas

beslutanderätt i alla sådana ärenden, som röra folkskolebudgeten, vara »af alltför genomgripande natur och kunna leda till alltför stora rubbningar i nuvarande förhållanden för att böra af Riksdagen bifallas», och kammaren begärde därför en utredning just i det syfte, som jag i min motion nu har begärt. Således öfverensstämmer kammarens föregående ståndpunkt just med det yrkande jag i min motion framställt.

Nu har den siste talaren gjort åtskilliga invändningar mot min motion. Jag skall icke förlänga diskussionen med att upptaga dem till bemötande. Jag vill endast tillägga, att de till stor del bero på missuppfattning. Jag har icke yrkat institutionens genomförande på något sådant sätt, att den skulle tränga tillbaka lokalförsamlingarnas berättigade intressen; tvärtom, det har ingalunda varit min mening och behöfver ingalunda läsas i min motion. Lokalförsamlingen skulle tvärtom ega att bestämma, om och i hvilken mån den ville använda en dylik institution. Men jag skall i alla fall icke här yrka bifall till motionen, utan jag kan förena mig i den medelväg, som ligger i det af herr af Ekenstam framlagda förslaget, d. v. s. bifall till utskottets förslag på de af herr af Ekenstam i hans motivering framlagda grunder.

Jag skall således be att få förena mig med herr af Ekenstam.

Herr Bergendahl: Det förefaller mig, som om frågan, då lagutskottet icke ingått i någon pröfning af förslaget särskilda bestämmelser, befinner sig i det läge, att man icke har någon anledning att inlåta sig på ett närmare skärskådande af densamma. Jag vill icke göra detta och icke heller polemisera mot de talare, som visat sig vara motståndare mot förslaget. Jag ber emellertid att i korthet få uttala mitt beklagande öfver att lagutskottets behandling af detta förslag endast lämnat ett negativt resultat, ty jag tror, att i ett stort antal städer det finnes ett lifligt intresse för en förändring i den riktning, som Kungl. Maj:ts förslag angifver. Man har i många städer blifvit öfvertygad om att, liksom allmän rådstuga icke skulle varit lämplig att handlägga allmänna kommunala angelägenheter, kyrkostämman icke heller är väl skickad att behandla dessa viktiga och så stora utgifter kräfvande skolärenden. Den kontingent af röstberättigade, som brukar infinna sig på kyrkostämmorna, är mycket ojämn. Den är ojämn till antalet, den är också mycket ojämn till kvalitén. Det har inträffat, och det icke i små församlingar, att, när så viktiga ärenden som pröfning och fastställande af utgifts- och inkomstförslag skolat afgöras, endast ett par röstberättigade infunnit sig. Ja, det har inträffat, att kyrkostämмоordförande fått skicka bud på några röstberättigade för att få ett beslut till stånd. Men därmed har man erfarit, att, när en fråga rör ett rent personligt intresse, det uppådas af tillfälliga krafter, som gifva ett utslag, som är i hög grad öfverraskande, och

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

det sker manövrer med fullmakter, som sannerligen icke äro tilltalande.

En ärad talare på gottlandsbänken fruktade, att de framställningar, som blifvit gjorda, innebure en sträfvan att lägga skolärendena under den världsliga makten, och han befarade, att det sedermera snart skulle blifva anlopp mot de kyrkliga ärendena. Jag tror icke, att dessa farhågor äro grundade. Ifrågavarande framställningar äro icke gjorda af maktbegär. De äro gjorda i den öfvertygelsen att ärendena skola blifva omsorgsfullare behandlade af stadsfullmäktige, och särskildt att budgetbehandlingen skall blifva mer tillfredsställande. I städerna har man insett, huru viktigt det är, att den ekonomiska ledningen blir i största möjliga mån enhetlig och därför lägges i stadsfullmäktiges händer. Enhvar, som har haft att syssla med uppgörandet af utgifts- och inkomstförslag för en stadskommun, har funnit, med hvilken omsikt och noggrannhet man måste väga de olika behofven mot hvarandra och jämkä mellan de olika anslagskrafven, ty flerstädes har man nu kommit till den yttersta gränsen af kommunernas skatteförmåga. Det är egentligen detta, som jag tror är anledningen till framställningarna, och icke önskan att vinna ökad makt för stadsfullmäktige. Och stadsfullmäktige hafva förvisso icke visat sig sakna intresse för undervisningsväsendet. Det är nog i många städer så, att det är stadsfullmäktige och icke kyrkostämman, som ordnat och gifvit anslag åt undervisningen, t. ex. till tekniska yrkesskolor, till aftonskolor, till skolor för huslig ekonomi m. m.

Jag anser alltså, att ett öfverlämnande af skolväsendets budgetfrågor till stadsfullmäktige skulle i de flesta stadskommuner verka gynnsamt. Och man kan väl icke säga, att den världsliga makten är mera företrädd i stadsfullmäktige än vid kyrkostämorna.

Med den uppfattning, som lagutskottet haft, har ju lagutskottet, som jag nämnde, icke granskat förslagets särskilda bestämmelser, och då detta är förhållandet, har man icke anledning att närmare yttra sig om dessa. För mig synas en del ändringar i bestämmelserna påkallade. Sålunda tror jag motionärerna Clason m. fl. hafva fog för yrkandet, att öfverflyttningen af skolärendena till stadsfullmäktige skulle förutsätta en samfärd framställning af stadsfullmäktige och kyrkostämma.

Det torde också kunna ifrågasättas, huruvida icke besvär öfver stadsfullmäktiges beslut rörande folkskoleväsendet och därtill hörande anstalter skola gå till domkapitlen i stället för till Konungens befallningshafvande, så att den ordning, som nu äger rum i afseende å besvär öfver kyrkostämmas beslut, måtte bibehållas. Vidare synas bestämmelserna i förevarande lagförslag böra samarbetas med stadgandena i exempelvis 47, 49 och 60 §§ i kungl. förordningen om kommunalstyrelse i stad. Jag ber att få uttala den

Förhoppning, att, då lagutskottet ansett sig kunna gilla hufvudprinciperna i Kungl. Maj:ts förslag, ett sådant förslag snart åter måtte underställas Riksdagens pröfning.

Jag har, herr grefve och talman, alltså icke något särskildt yrkande att göra, ehuru jag instämmer i hvad reservanterna vid detta betänkande uttalat.

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

Herr Billing: Mot det slut, till hvilket utskottet har kommit, har jag ingenting att invända, men med utskottets motivering kan jag icke vara belåten. Jag anser, att utskottet hade kunnat skriva sin motivering på ett sådant sätt, att icke utskottet hade så att säga bundit sig själf för en kommande Riksdags framställning, skriva den så, att icke kammaren hade genom ett bifall till utskottets betänkande bundit sina händer för framtiden. Jag behöfver för öfrigt icke yttra mycket, då jag i all hufvudsak instämmer i det yttrande, som här afgifvits af herr af Ekenstam. Det var egentligen blott en punkt i hans yttrande, som jag icke tror var riktig, icke historiskt riktig. Det var den, när han talade om hvad det var som hade kunnat framkalla dessa framställningar från de olika städerna, hvilka framställningar sedan föranledt den kungl. propositionen. Jag är viss om, att ursprunget till dessa framställningar varit erfarenhet af obekvämligheten i kyrkostämmornas behandling af ärendena. Därom tycker jag också, att man skall vara tämligen öfvertygad eller tämligen ense, att kyrkostämman såsom sådan icke är lämplig att fatta de slutliga besluten, i all synnerhet icke i budgetfrågor. Om här valet mellan kyrkostämma eller stadsfullmäktige vore det enda alternativet, skulle jag nog vara ganska tveksam, men det finnes ett annat alternativ, och det är stadsfullmäktige eller kyrkofullmäktige. Den tanke, som framkommit i herr Clasons m. fl. motion om kyrkofullmäktige, har Första Kammaren år 1906 accepterat. Hvad som inträffat sedan dess bör enligt min mening icke på något sätt hafva försvagat Första Kammarens uppfattning om önskvärdheten däraf, att verkligen en kyrkofullmäktiginstitution måtte komma till stånd. Alldeles samma olägenheter, som vidlåda kyrkostämmans behandling af skolfrågor, alldeles samma olägenheter gälla naturligtvis om kyrkostämmans behandling af andra frågor, som nu ligga under kyrkostämmans beslutsområde. Ty är kyrkostämman olämplig och oberäknelig i fråga om att afgöra ett skolärende, är den naturligtvis lika oberäknelig i fråga om rent kyrkliga ärenden. Därför är det hos mig ett ganska starkt intresse och ett ganska lifligt önskemål, att man måtte få en fullmäktiginstitution, som behandlar de ärenden, som nu tillhöra kyrkostämman.

Då år 1862 vi fingo två former af kommunalmyndigheter, var det naturligtvis icke utan grund, och vi kunna icke neka, att våra kommunala anordningar hafva verkat godt. Det kan väl ej nu

Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)

vara skäl att upphäfva tvåfalden i våra kommunala institutioner. Men att ett upphäfvande principiellt ligger i den kungl. propositionen, kan ju omöjligen bestridas. Därför är jag en motståndare mot den kungl. propositionen; jag önskar en annan institution, som skulle behandla icke blott skolfrågor, utan äfven andra frågor, som nu tillhöra kyrkostämman, men som kyrkostämmorna åtminstone inom vissa kommuner verkligen äro högst illa skickade att behandla.

Det enda motiv, som egentligen anföres för att förflytta skolfrågorna öfver till stadsfullmäktige, är budgetfrågan. Och jag kan icke bestrida önskvärdheten af att enighet komme till stånd i en kommuns budgetfrågor. Men det förekommer mig, som om det icke skulle vara någon synnerlig svårighet underkastadt att, äfven om man får en kyrkofullmäktigeinstitution, åstadkomma ett samarbete i budgetfrågor mellan kyrkofullmäktige och stadsfullmäktige. Svårare problem har man nog kunnat lösa och kan man lösa.

Nu har här en talare anfört skäl mot motionen om kyrkofullmäktige. Jag vill icke här bemöta dem. Det kan jag få göra upp med min vän Heüman en annan gång enskildt, men icke anser jag det vara svårt att bemöta de inkast han gjort mot institutionen kyrkofullmäktige. Därmed skall jag emellertid icke upptaga tiden nu.

Jag skall nu blott anhålla att få yrka bifall till lagutskottets kläm, men med den af herr af Ekenstam föreslagna motivering.

Herr Nyström, Carl: Jag hade hoppats att i ett tidigare skede af denna diskussion kunna göra ett inlägg i frågan. Jag kunde väl vara berättigad till detta, då jag under många år varit ledamot i såväl stadsfullmäktige som skolråd och folkskoleöfverstyrelsen samt till och med i den på senare tider fullständigt anemiska institutionen kyrkofullmäktige i Stockholm. Denna sistnämnda institution synes ju nu på vissa håll vara tillämnad ny lifaktighet. Nåväl, min erfarenhet från alla dessa områden gör, att jag ej kan annat än på det allra lifligaste glädja mig åt den form, i hvilken frågan föreligger, och det stöd den fått, som kan ingifva förhoppningar, att dessa viktiga problem skola lösas på ett godt och välsignelsebringande sätt. Jag har så mycket mera skäl härtill, som jag anser mig hafva, i en inom öfverstyrelsen afgifven reservation, i någon mån förebådat det kungl. förslaget.

Jag vill till hvad redan af herr Heüman är sagdt, och i det mesta hvaraf jag instämmer, tillägga det, att i afseende å den institution, som nu skulle komma till stånd, man väl må hoppas, att den skall kunna fylla de uppgifter, som föreligga för den. Hvad öfverstyrelsen för Stockholms folkskolor beträffar, skulle denna institution återfå det medlemsantal, som den hade före den 1906 vidtagna ombildningen, och dessa 21 medlemmar skola väljas ge-

nom elektorerna och ej af sammankopplade församlingar. Antalet är ungefär lagom, ej för mycket och ej för litet. Det är ej för litet, ty öfverstyrelsen utgör därmed en representation, som den skall vara, och ej för mycket, ty det blir med det antalet möjligt att koncentrera förhandlingarna till rimlig tid. Vidare instämmer jag i förslaget om barnavårdsnämnderna, som också hafva en mycket viktig funktion och som blifvit tillgodosedda på bästa sätt. Det viktigaste är dock öfverstyrelsens goda sammansättning samt utsikten att styrelsens nämnder i så många fall skola få *beslutanderätt*. Man har därvid en godt bådande förebild i Stockholms stadsfullmäktiges drätselråd med dess afdelningar samt andra nämnder som stå under stadsfullmäktige.

Med ett ord, huru jag betraktar de olika afdelningarna inom förslaget, tycker mig, att verksamhetsgränserna äro väl och förståndigt uppdragna, och att det loftar godt för framtiden hela detta samarbete mellan öfverstyrelsen, barnavårdsnämnderna och stadsfullmäktige samt eventuellt kyrkofullmäktige. Allt detta har nu blifvit så fullständigt framlagdt och utveckladt, närmast af herr Heüman, att jag skulle göra illa, om jag i detta diskussionens skede yttrade mig vidlyftigare, som jag måhända skulle gjort, om jag fått ordet tidigare.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Törneblad: Jag skall icke uppehålla diskussionen med många ord. Jag har endast velat framhålla, att den erfarenhet man gjort i Stockholm i afseende å öfverflyttandet af skolärendena till stadsfullmäktige åtminstone till största delen har varit god. Otvifvelaktigt har den, såsom en talare — herr Billing — nyss framhållit från talarstolen, hufvudsakligen varit framkallad af insikten om att kyrkostämmorna icke vore de rätta organen att behandla så pass viktiga frågor, framför allt budgetfrågor. Likaså hade man i Stockholm kommit till den erfarenhet, att kyrkofullmäktige, som i vissa fall ägde att skilja mellan kyrkostämmorna, icke vore en institution, som verkade bra, och därför öfvergick man till att efter långa och många förhandlingar godkänna skolärendenas läggning, och budgetsärendenas också, till den egentliga kommunala myndigheten. Jag tror, som sagdt var, att det verkat godt. Och då erfarenheten är sådan från Stockholm, har jag ju icke något skäl att förneka, att det kan blifva godt på andra håll. Dock instämmer jag mycket gärna med dem, som velat framhålla, att skolrådets inflytelse, som ju här i viss mån är förordad till bibehållande, kan väl behövas äfven på andra ställen. Det framskytar också i utskottets betänkande.

Anledningen till att jag begärt ordet är egentligen, att, då jag måste instämma i utskottets kläm, som lätt kan inses af hvad jag redan yttrat, kanske dock icke i allo i dess motivering, jag skulle

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

*Lagförslag
om folkskole-
väsendet i
vissa städer.
(Forts.)*

vilja varna kammaren för att för hastigt binda sig vid en särskild motivering. Man har varnat för att binda sig vid den motivering utskottet framställt; dubbel är faran, om man binder sig vid en motivering, som är framkommen så att säga på rak arm, såsom herr af Ekenstams, då Riksdagen skulle för framtiden vara bunden vid densamma, utan att kammarens ledamöter i allmänhet, såsom det ser ut, ens kunnat förvissa sig om, att den motiveringen är sådan, att man vill stå för den för framtiden. Under sådana förhållanden, då jag ej har annat val än mellan de två, håller jag mig till utskottets.

Herr Sjöcrona: Då jag instämt uti den af herr Clason väckta motionens syfte, behöfver jag icke upptaga tiden med något långt anförande. Jag ber endast att få tillkännagifva, att jag instämmer uti hvad herr Billing yttrade och således äfven i yrkandet om bifall till utskottets kläm med biträdande af det utaf herr af Ekenstam framställda förslaget till motivering. Den är så kort och enkel, att, om herr talmannen nu läser upp den, hvar och en af kammarens ledamöter mycket väl kan fatta dess innebörd.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande moment, förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, yrkats allenast, att utskottets hemställan skulle bifallas.

På sedermera gjord proposition biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande moment hemställt.

Beträffande härefter motiveringen, yttrade herr talmannen, att i afseende därå yrkats, dels att utskottets förslag skulle bifallas, dels ock, af herr af Ekenstam, att åt motiveringen skulle gifvas följande lydelse:

Då jämväl efter ett bifall till Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande proposition åtskilliga svårigheter som vidlåda ett bibehållande hos kyrkostämman af beslutanderätt i vissa ekonomiska frågor skulle kvarstå;

då däremot det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget innebär konsekvenser i afseende på skola och kyrka, som synas ej blott olämpliga utan rent af skadliga;

och då herr Clasons m. fl. motion ej vunnit utskottets bifall, får utskottet hemställa o. s. v. (lika med utskottet).

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner lagutskottets motivering beträffande punkten 1 a) i utskottets utlåtande n:o 72, röstar

Lagförslag om folkskoleväsendet i vissa städer.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes herr af Ekenstams yrkande i afseende på motiveringen.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 44.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 16 och 19 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 20, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen i fråga om ändrade bestämmelser rörande valrätten till Riksdagens Andra Kammare m. m.

Uti en inom Första Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 71, hade herr *G. Benedicks* hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes genom representanter för skilda politiska riktningar låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändrade bestämmelser rörande valrätten till Riksdagens Andra Kammare och öfriga i samband därmed erforderliga ändringar i grundlagarna, att de samhällsbevarande intressena alltjämt måtte bibehållas vid den andel i representationen, som de enligt grundlagens mening borde äga.

I föreliggande utlåtande hade utskottet yttrat, att — då ett fullständigt förslag till ändrade bestämmelser rörande valrätten till

Om ändrade bestämmelser rörande valrätten till Riksdagens Andra Kam-
mare.

*Om ändrade
bestämmelser
rörande val-
rätten till
Riksdagens
Andra Kam-
mare.
(Forts.)*

Riksdagens Andra Kammare af 1907 års Riksdag blifvit antaget såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling — utskottet finge hemställa, att herr Benedicks' förevarande motion ej måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Herr Benedicks: Meningen med den nu föreliggande motionen har icke varit någon annan än åstadkommande af en kritik af det vid sista riksdagen fattade beslut i rösträttsfrågan.

Jag har i motionen framhållit, huru få de länder äro, som kunna kallas fullt lyckliga, och att deras lycka berott därpå, att det samhällsbevarande intresset kunnat få göra sig gällande. Sverige är ett af dessa länder, de öfriga äro Tyskland, särskildt Preussen, och England.

Nu stå vi i begrepp att med ett slag ändra detta förhållande, och det är rätt egendomligt, att på samma gång man uti hvar tidning, man tar i handen, får läsa om arbetstvister, strejker, öfvervåld mot arbetsvilliga arbetare, ja till och med om upplopp, att samtidigt med att man ser dessa dåd, som i regel åstadkommits af socialister, ligger nu före ett grundlagsenligt hvilande förslag till utvidgning af den politiska rösträtten. Är det då skäl att antaga detta, som skall på en gång öfverlämna makten just till dessa socialister? Huru kommer ändringen att te sig? Ser man på den kommunala rösträtten, så förändras den så, att fyra arbetare kunna rösta ikull det allra största bolag, och att icke-skattskyldiga skola bestämma skatten för de skattskyldiga. Vi behöfva bara tänka på det sista valet af stadsfullmäktige i Stockholm och räkna om siffrorna efter de i lagförslaget bestämda grunder, så se vi, att resultatet skulle blifvit precis motsatt mot hvad det blef. Jag tror icke alla gjort sig reda för detta. De öfriga politiska institutioner, som vi hafva, förändras äfven, t. ex. landstungen. De skola till sin innebörd totalt förändras och komma hädanefter att blifva ett språkrör för kommunistiska, åtminstone socialistiska åsikter.

Andra Kammaren skulle väljas proportionaliter — det låter mycket bra detta ord! Men hvad betyder det? Jo, att minoriteten skall utgöras af de konservativa och liberala, samt majoriteten, de 51 procenten, som skulle bestämma, af socialister. Med hänsyn till den utomordentliga organisation, som socialisterna hafva, är jag öfvertygad om att, när det för dem blir klart, att hvarje arbetare kommer att öka deras styrka med en röst, skola de låta sig angeläget vara att samla ihop dessa röster. Då bli de andra samhällsklasserna endast uti minoriteten, och det betyder för dem tämligen litet, om de nå ända upp till proportionen 49 % mot de 51 %. De bli slagna i alla händelser.

Första Kammaren, hvars uppgift ju är att vara samhällsbevarande, blir demokratisk; slutligen blifva regeringen och Konungens

befallningshafvande, som komma att härröra från en demokratisk kammare, fullständigt demokratiska, för att icke säga socialistiska. Och hvarför skulle det icke gå så här i Sverige, då vi af förhållandena i länder bortom hafven kunna sluta till huru det kommer att gå, när vi här i kammaren gifva efter för alla fordringar, som komma fram, och det med en redobogenhet, som jag väl må kalla sorglig, när det gäller fäderneslandets bästa.

Jag vill nu med dessa ord, som jag snarare icke riktar till eder, mina herrar, hafva sagt, att det gäller så viktiga saker för framtiden, att det är skäl för alla valmän, som ha klart för sig att det rör deras väl och ve, att vakna upp och sammansluta sig för att handla i tid. Alltför stora intressen stå på spel, för att man dådlöst skall lämna de olycksbringande krafter, som här finnas, tillfälle att utbreda sig.

Jag har intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om ändrade bestämmelser rörande valrätten till Riksdagens Andra Kammar.
(Forts.)

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 146, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd till kommunala och enskilda läroanstalter jämte i ämnet väckta motioner, samt

n:o 147, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd till en ifrågasatt samskola i Eslöf,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 16 och 19 innevarande maj bordlagda memorial n:o 148, i anledning af kamrarnas beslut rörande lönereglering för landsstaterna i länen m. m.

Sedan utskottet erhållit del af kamrarnes den 29 april 1908 fattade beslut, i anledning af utskottets utlåtande n:o 90 angående Kungl. Maj:ts proposition n:o 71 rörande lönereglering för landsstaterna i länen m. m. jämte i ämnet väckta motioner, samt utskottet i memorial den 1 innevarande maj i anledning af vissa delar af dessa beslut, på anförda skäl, hemställt, att Första Kammar-

ren måtte fatta beslut i anledning af utskottets i dess förevarande utlåtande under I b) angående aflöningsstat för länsstyrelserna framställda förslag, utom i hvad det afsåge länsstyrelsen i Stockholms län, hade Första Kammaren enligt utskottet tillhandakommet protokollsutdrag den 9 i denna månad fattat de beslut, hvarom utskottet sålunda hemställt; och hade utskottet i föreliggande memorial framlagt de förslag, som utskottet ansett böra af kamrarnas beslut i förevarande ärende föränledas.

*Ang. löne-
reglering för
personal
anställd hos
länsstyrelsen
i Stockholms
län.*

Punkten 1.

Mom a).

Utskottet hade i nu föredragna moment hemställt, att Riksdagen måtte, under villkor att ledigblifvande tjänster vid länsstyrelsen i Stockholms län hädanefter tills vidare endast tillsättas medelst förordnande, i aflöningsstaten för länsstyrelserna uppföra följande löneförmåner för tjänstemän och betjante vid förstnämnda länsstyrelse, nämligen:

för enhvar af landssekreteraren och landskamreraren 8,100 kronor, däraf 5,000 kronor lön, 2,500 kronor tjänstgöringspenningar och 600 kronor ortstillägg, jämte ett ålderstillägg å 600 kronor efter fem år;

för enhvar af länsnotarien och länsbokhållaren 3,900 kronor, däraf 2,200 kronor lön, 1,400 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, jämte två ålderstillägg å hvarterdera 500 kronor efter 5 och 10 år;

för en andre länsnotarie 3,200 kronor, däraf 2,000 kronor lön och 1,200 kronor tjänstgöringspenningar, jämte två ålderstillägg å 500 kronor hvarterdera efter 5 och 10 år;

för enhvar af två landskanslister och två landskontorister 2,200 kronor, däraf 1,200 kronor lön, 800 kronor tjänstgöringspenningar och 200 kronor ortstillägg, jämte tre ålderstillägg å 300 kronor hvarterdera efter 5, 10 och 15 år; samt

för enhvar af två vaktmästare 1,200 kronor, däraf 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, jämte ett ålderstillägg å 100 kronor efter fem år.

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Då denna fråga för en liten tid sedan var föremål för behandling inom denna kammare, framhöll en ärad talare, att förslaget om indragning af Stockholms län några gånger förut varit före i Riksdagen, men alltid blifvit af denna kammare afslagen. Emellertid har nu statsutskottet hemställt, dels att ledigblifvande tjänster vid länsstyrelsen i Stockholms län hädanefter tills vidare endast måtte tillsättas på förordnande, dels och att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kuugl. Maj:t anhålla,

att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående möjligheten af Stockholms läns upphörande såsom administrativ enhet. Ehuru jag antar, att denna utskottets hemställan äfven blir Riksdagens beslut, vill jag dock uttala önskvärdvärdheten af att den blifvande utredningen må komma att omfatta icke blott *möjligheten* af länets delning utan äfven *lämpligheten* däraf. Inom stora delar af länet finnes förvisso icke någon önskan i den riktningen.

*Ang. löne-
reglering för
personal
anställd hos
länsstyrelsen
i Stockholms
län.
(Forts.)*

Om man kastar en blick på kartan, skall man finna, att kuststräckor i allmänhet bilda län för sig själfva, och detta är nog icke beroende på en slump. Förhållandena inom dessa kuststräckor med därtill hörande skärgårdar äro helt olika mot förhållandena i de delar af landet, som ligga längre in från kusten. Det torde därför också ansetts lämpligt, att dessa kuststräckor hafva såväl sina särskilda länsstyrelser som egna institutioner, såsom landsting, hushållningssällskap m. m. För invånarna i skärgården är det äfven af stor betydelse att lätt kunna komma till residensstäderna med anlitan af de kommunikationer, som under en stor del af året för dem äro tillgängliga.

Flera skäl skulle kunna anföras, men jag skall icke upptaga kammarens tid därmed. Jag vill blott uttrycka den förhoppningen, att de personer, som en gång skola verkställa utredningen af denna fråga, måtte gå till sitt uppdrag utan förutfattade meningar och söka noggrant utreda frågan. Jag hoppas åtminstone, att de då skola komma till det resultat, att de finna Stockholms län böra såsom sådant bibehållas.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande moment hemställt.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Mom. A.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Mom. B.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda memorial n:o 149, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till offentliggörande af förhandlingarna vid elfte internationella antialkoholkongressen, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 16 och 19 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 150, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inrättandet af en vattenfallsstyrelse m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om försäljning till Örebro stad af en kronan tillhörig tomt. Föredrogs ånyo statsutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 151, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Örebro stad af tomten n:o 18 vid Olaigatan i Örebro.

Uti en den 27 mars innevarande år till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 190) hade Kungl. Maj:t, under åberopande af närlagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva,

att den kronan tillhöriga tomten n:o 18 vid Olaigatan i Örebro jämte därå befintliga byggnad finge till Örebro stad försäljas för ett pris af tjugutusen kronor med rätt för staden att tillträda tomten å tid, som Kungl. Maj:t bestämde, dock senast före 1913 års utgång, samt med villkor, att staden förbunde sig dels att omedelbart efter tillträdet af tomten låta bortföra därvarande byggnad och planera området, dels ock att för all framtid bibehålla det såsom öppen plats, samt

att köpeskillingen finge tillgodoföras landtförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte af Riksdagen bifalles.

Reservation hade afgifvits af grefve *A. F. C:son Wachtmeister*, friherre *J. T. Gripenstedt*, grefve *C. V. Taube*, friherre *C. H. Fal-*

kenberg, friherre *J. G. Beck-Friis*, samt herrar *E. Hammarlund* och *J. T. Larsson*, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att ifrågavarande motion måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen med-
gälfve,

att den kronan tillhöriga tomten n:o 18 vid Olaigatan i Örebro jämte därå befintlig byggnad finge till Örebro stad försäljas för ett pris af tjugutusen kronor med rätt för staden att tillträda tomten å tid, som Kungl. Maj:t bestämde, dock senast före 1913 års utgång, samt med villkor, att staden förbunde sig dels att omedelbart efter tillträdet af tomten låta bortföra därvarande byggnad och planera området, dels ock att för all framtid bibehålla det såsom öppen plats och under förbehåll att staden åtog sig att intill den tidpunkt eller år 1913, då staden förklarat sig senast vilja tillträda tomten, ombesörja det inkvarteringsbehof, för hvars tillgodeående byggnaden kunde behöfva bibehållas, samt

att köpeskillingen finge tillgodoföras landtförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

Friherre Gripenstedt: Statsutskottet har visserligen afstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, men icke mindre än 7 ledamöter af utskottet hafva anmält sin reservation. Reservationen är fullkomligt lika med Kungl. Maj:ts framställning utom det att därtill fogats ett litet tillägg. Detta tillägg återfinnes för öfrigt i Kungl. Maj:ts proposition, ehuru där i motiveringen, i reservationen står det i klämman. Tillägget afser, att Riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag under förbehåll att Örebro stad åtager sig att intill den tidpunkt eller år 1913, då staden förklarat sig senast vilja tillträda tomten, ombesörja det inkvarteringsbehof, för hvars tillgodeående byggnaden kan behöfva bibehållas.

Utskottets afstyrkande stöder sig på två skäl. Det första är, att staten möjligen, innan kasernerna för Lifregementets grenadjärer och andra truppförband blifvit fullt färdiga, kan behöfva denna stallbyggnad. Det andra motivet för afstyrkande är, att det erbjudna priset är för lågt. Om uti klämman inryckts ett sådant förbehåll, som reservanterna föreslagit, är ju all risk förebygga för att man afhänder sig denna byggnad för tidigt. Dessutom vill jag tillägga, att husarstallet är i sådant skick, att det icke kan användas utan en dyrbarare reparation. Huruvida det kan komma att behöfvas, är dessutom mycket problematiskt. Det skälet för afslag, tror jag, således har förfallit.

Det andra skälet kan visserligen väga något mera. Man säger nämligen, att priset, 20,000 kronor, är för lågt för denna dyrbara tomt. Det kunde så vara, om tomten skulle bebyggas, om den vore föremål för spekulation, men då staden vill förvärfva tomten endast för att utlägga den till öppen plats, torde det vara rimligt att låta staden för detta pris få tomten, detta desto mer som sta-

Om försäljning till Örebro stad af en kronan tillhörig tomt.
(Forts.)

Om försäljning till Örebro stad af en kronan tillhörig tomt.
(Forts.)

ten äfven får nytta af, om tomten utlägges så, att där icke blir någon byggnad. Slottet kommer därigenom att få ett mycket friare och bättre läge, och all möjligen tänkbar eldfara för slottet från detta håll blir äfven undanröjd. Dessutom äger staten tomter på andra sidan om Olaigatan, hvilka utan tvifvel komma att stiga i värde, när denna stalltomt blifvit afröjd. Vidare är att märka, att Örebro stad försökt andra utvägar att komma i besittning af tomten; man har dels försökt att få hyra den — det har afslagits — och dels försökt att få utbyta den mot annan tomt, men äfven denna begäran afslogs. Detta senare anser jag skedde på goda grunder, ty den tomt, som staden skulle lämna i stället — må vara att den kunde vara lika mycket värd — hade staten icke något behof af och då fanns intet skäl för att staten skulle jobba och byta. Men att staten nu skall behålla tomten, då staten icke har något behof däraf och ingen inkomst af den och Örebro önskar köpa den till taxeringsvärdet, det anser jag oriktigt.

Jag ber därför, herr grefve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Odelberg, Theodor: Såsom herrarne af föregående talare hörde, är det här fråga om att till staden Örebro försälja den s. k. husarstalltomten till ett pris af 20,000 kronor, dock med villkor, att staden icke skall tillträda ifrågavarande tomt förrän år 1913, då antagas kan, att staten själf behöfver använda dessa stallar vid något tillfälle, innan husen för de truppförband, som skola förläggas till Örebro, blifvit fullt färdiga.

Ensamt den omständigheten, att staten möjligtvis intill år 1913 kan behöfva använda denna tomt för något tillfälligt ändamål, är för mig tillräckligt skäl att icke nu sälja tomten. Icke kan staten vara så i behof af 20,000 kronor, att den skall behöfva sälja denna tomt åtskilliga år i förtid. Om jag därtill lägger, att priset 20,000 kronor för den tomten verkligen är alltför lågt — staden Örebro har betalt för tomter, som ligga bredvid denna 80 kronor per kvadratmeter, men det sättes nu i fråga, att staden skall få köpa denna tomt, som ligger midt emot slottet på andra sidan ån, för 9 kronor per kvadratmeter — kan man såsom statsutskottsledamot väl icke gärna vara med om att tillstyrka en sådan hushållning. Man kan ju icke heller veta, om icke staten, som ofta behöfver uppföra byggnader inom residensstäderna, vid något tillfälle kan hafva gagn af denna tomt — jag vill nu icke säga för att där uppföra en byggnad — men för att använda den till byteshandel med staden Örebro.

Såsom orsak till det billiga priset har uppgifvits, att staden Örebro ej skulle få bebygga tomten utan använda den som öppen plats. Jag tror icke, att staden Örebro kan blifva bunden af ett sådant villkor, om det blott införes i köpekontraktet. För öfrigt,

om det nu är så, att tomten icke skall få bebyggas för att statens egendom, slottet, ej skall undanskymmas, så synes det mig, som om staten själf skulle kunna taga hand om den saken. Jag är för öfrigt öfvertygad om att, då staten ej längre behöfver använda de på tomten uppförda byggnaderna, en öfverenskommelse kan träffas med Örebro stad om planering och plantering af tomten utan att staten behöfver afstå från äganderätten. Jag tager för gifvet, att staden Örebro gärna skall utan ersättning åtaga sig ett sådant bestyr. Så är ju förhållandet här i Stockholm med Kungsträdgården.

Om försäljning till Örebro stad af en kronan tillhörig tomt.
(Forts.)

På de skäl jag framfört och då jag finner, att ett alltför obetydligt pris här bjudes för tomten, ber jag få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Bohnstedt, Knut: Den föregående talaren sade, att staden icke skulle få rättighet att tillträda platsen före 1913. Jag tror, att om man ser efter, hvad som står i den kungl. propositionen, så finner man där den bestämmelsen, att, om staden vill tillträda tomten före 1913, så skall staden ombesörja det inkvarteringsbehof, som möjligen till denna tid kan förefinnas. Staden har redan den 17 april i fjol gifvit förbindelse, att ifall staden får tillträda tomten före nämnda år, ikläder sig staden denna möjligen uppkommande inkvartering. Således kan detta naturligtvis icke behöfva vara ett skäl att afslå försäljningen, såsom föregående talare anförde.

Hvad vidare priset, 20,000 kronor, beträffar, så sades det, att priset är alldeles för lågt. Ja, jag medger, att priset skulle vara alldeles för lågt, om det vore meningen, att staden skulle hafva rättighet att bebygga tomten eller använda den till något dylikt ändamål. Men såsom man ser af den kungl. propositionen, sker försäljningen med det uttryckliga villkor, att staden icke får begagna tomten till något annat än till öppen plats och till park. Jag får säga, att för min del synes det vara ganska bra betaldt, då platsen är liten, blott något öfver 14 kappland. Man får också tänka på hvad staden kan behöfva lägga ut för tomten. Hela strandkajen behöfver omläggas, såsom varande så fallfärdig, att det kan hända, att kajen en vacker dag rasar i vattnet och drager halfva huset med sig, och då står Riksdagen där vackert och får anslå pengar för reparation af den gamla kåken.

Jag tror, det är välbetänkt, att fatta ett beslut i den riktningen, att staden får tomten på de villkor, som här i reservationen föreslagits. Priset är, såsom jag sade, högt nog, ty stadens omkostnader för att få platsen i ordning gå till minst 17,000 kronor. Läggas därtill köpeskillingen, blir det 37,000 kronor för 14 kappland, eller 2,600 kronor kapplandet, och det är rätt bra betaldt för

Om försäljning till Örebro stad af en kronan tillhörig tomt. (Forts.) att endast komma i besittning af en liten park, hvilken icke renderar någon inkomst alls utan tvärtom kostar staden för underhåll. Jag tror således, att det vore klokt om kammaren nu bifölle denna kungl. proposition med det lilla tillägg, som gjorts i reservationen.

Det har sagts, att det är möjligt, att icke denna öfverenskomelse blir lagligt bindande för staden. Jag förmodar, att, om Kungl. Maj:t kommer att göra upp aftalet med staden, kommer Kungl. Maj:t att däri inflika sådana bestämmelser, att frågan ingalunda kan bli tvistig, utan att de villkor, som här äro bestämda, äfven för framtiden få laga kraft.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den af grefve *Wachtmeister*, *Fredrik*, m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 151, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den af grefve *Wachtmeister*, *Fredrik*, m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 53.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 152, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad ordning för utbetalning af indelningersättning m. m.,

n:o 153, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel till befrämjande af byggnadsverksamheten å statens egnahemsområde vid Trollhättan,

n:o 154, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter smeden Sven Nilsson i Ytter Enhörna socken,

n:o 155, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter trädgårdsmästaren Per Fredrik Petterssons vid Biby i Gillberga socken hustru Johanna Pettersson, född Gustafsdotter,

n:o 156, i fråga om det under riksstatens nionde hufvudtitel uppförda anslaget till rese- och traktamentspenningar,

n:o 157, i fråga om det under riksstatens nionde hufvudtitel uppförda anslaget till bidrag till vägunderhållet, och

n:o 158, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln gjorda framställning om anslag till bestridande af kostnaderna för undervisning vid generallandtmäterikontoret af landtmäterielever,

biföll Kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af

lagutskottets den 16 och 19 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

n:o 73, i anledning af väckt motion om ändring af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen, samt

n:o 74, i anledning af väckt motion om ändring af 15 kap. 22 § strafflagen,

äfvensom af samma utskotts den 15 och 16 i samma månad bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande tillägg till 162 § i lagen den 24 juli 1903 om försäkringsrörelse,

n:o 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angåe ändrad lydelse af § 27 mom. 1 värnpliktslagen,

n:o 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 18 mom. 1 och § 52 mom. 2 värnpliktslagen, samt

memorial n:o 67, angående arvode åt den person, som hos lagutskottet anställts att biträda vid handläggningen af Kungl. Maj:ts proposition n:o 67, med förslag till strafflag för krigsmakten, lag om införande af den nya strafflagen för krigsmakten samt hvad i afseende därå iakttagas skall, lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången därstädes den 11 juni 1868, lag angående ändring af 1 och 4 §§ i förordningen angående verkställighet i vissa fall af straff, ådömdt genom icke laga kraft ägande utslag, den 30 maj 1873 samt lag angående ändring af 10 § i värnpliktslagen den 14 juni 1901,

biföll Kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Heïman* under återstående delen af riksdagen på därom gjord ansökning med åberopande af följande nu upplästa läkarintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare, hofpredikanten *E. D. Heïman*, för vårdandet af sin hälsa är i behof af ledighet för återstoden af riksdagsarbetet detta år, intygas.

Stockholm den 19 maj 1908.

I. Hedenius,
leg. läkare.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Justerades ytterligare fyra protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 10,13 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 22 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 15 äfvensom två protokollsutdrag för den 20 i denna månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 167, i anledning af kamrarnas återremiss af punkten 11 i statsutskottets utlåtande n:o 10 angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel,

n:o 168, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett staten tillhörigt vattenfall i Lagan vid Laholm m. m.,

n:o 169, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande för Kungl. Maj:ts och kronans räkning af vissa vattenfall i Göta älf m. m.,

n:o 170, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af hotell Utsikten vid Trollhättan,

n:o 171, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster,

n:o 172, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af fastigheten n:o 7 i kvarteret Näckström i Stockholm, och

n:o 174, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående understöd m. m. åt vaktkonstapeln vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona S. J. Karlsson för honom genom olycksfall i tjänsten tillskyndad skada, dels ock en i ärendet väckt motion;

sammansatta stats- och lagutskottets memorial:

n:o 17, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande n:o 15, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående kommunens skyldighet i fråga om anställande af barnmorska, dels ock fem med förordnande af propositionen väckta motioner, samt

n:o 18, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och lagutskottets kansli och vaktbetjäning;

bevillningsutskottets memorial n:o 30, i anledning af återremiss af viss del af bevillningsutskottets betänkande n:o 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående stämpelafgiften, äfvensom

Andra Kammarens protokollsutdrag:

n:o 419, med delgifning af nämnda kammares beslut i anledning af dess femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 36, i anledning af väckta motioner angående skrifvelse till Konungen i fråga om anordnande af en låneanstalt inom riket m. m., och

n:o 428, med delgifning af nämnda kammares beslut i anledning af dess första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 37, med anledning af Första Kammarens beslut i fråga om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande af ett under statens vård ställt penninglotteri och om åtgärder till förhindrande eller inskränkning i spel å utländska lotterier.

Upplästes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 137, angående rätt att i vissa fall utöfva rösträtt vid riksdagsmannaval genom valsedels insändande till valförrättaren;

n:o 138, angående åtgärder för tillgodoseendet af krafvet på en mera enhetlig och sakkunnig behandling af de ärenden, som angå kommunikationer och allmänna arbeten;

n:o 139, angående ifrågasatt ändring af 4 § tryckfrihetsförordningen; samt

n:o 140, angående ifrågasatt ändring af 5 § 2 och 3 mom. tryckfrihetsförordningen.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 134, angående viss ändring i förordningen angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter; samt

n:o 135, angående en särskild stämpelafgift vid köp och byte af fondpapper.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till kammarens skrifvelse till Konungen med anmälan om ledigheter inom kammaren innan nästa lagtima riksdag.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande den 20 innevarande månad bordlagda ärenden, nämligen konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 21—23, statsutskottets utlåtanden n:is 11 och 161—166, sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande, n:o 16, sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial, n:is 2 och 3, äfvensom lagutskottets utlåtanden n:is 75 och 76.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,52 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*
